

Warszawa, 23-05-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

III.502.12.2023.JA

Pani dr Agnieszka Dziemianowicz-Bąk
Minister Rodziny, Pracy i Polityki
Społecznej
e-PUAP

Szanowna Pani Minister,

problematyka przestrzegania praw dzieci i funkcjonowania systemu opieki nad dzieckiem pozbawionym pieczy rodziców jest jednym z ważnych obszarów działalności Rzecznika Praw Obywatelskich.

Każde dziecko ma prawo do wzrastania w stabilnym i bezpiecznym środowisku wychowawczym, a dziecko, które nie może się wychowywać w swojej biologicznej rodzinie ma prawo uzyskać stałą opiekę w rodzinnopodobnych formach pieczy lub w nowej rodzinie poprzez adopcję. Wynika to wprost z art. 20 i 21 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r.¹ - dalej: Konwencji o prawach dziecka, które stanowią, iż dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. Państwa-Strony zgodnie ze swym prawem wewnętrznym zapewnią takiemu dziecku opiekę zastępczą. Tego rodzaju opieka może obejmować, między innymi, umieszczenie w rodzinie zastępczej, adopcję lub - gdy jest to niezbędne - umieszczenie w odpowiedniej instytucji powołanej do

¹ Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.

opieki nad dziećmi. Państwa-Strony uznające i/lub dopuszczające system adopcji zapewnią, aby dobro dziecka było celem najwyższym.

Zasada dobra dziecka jest eksponowana w wielu aktach prawnych oraz w orzecznictwie. Z art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka wynika, że we wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka. Także Sąd Najwyższy w jednym ze swych orzeczeń² stwierdził, że przepis art. 3 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka formułuje bezwzględny obowiązek prawny w postaci nakazu, by we wszystkich sprawach odnoszących się do dzieci sądy sugerowały się interesem dziecka jako wartością nadrzędną. W myśl art. 72 ust. 1 Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Natomiast Trybunał Konstytucyjny wskazał, że dobro dziecka jest konstytucyjną klauzulą generalną, której podporządkowane są wszelkie regulacje w sferze stosunków między rodzicami i dziećmi³.

Realizacja praw dziecka wymaga zatem od ustawodawcy oraz organów wykonujących prawo spójnych systemowo działań, tak, aby interes najmłodszych nie był narażony na szwank. W tym aspekcie niezwykle ważną kwestią, na którą pragnę zwrócić uwagę Pani Minister, pozostaje efektywność systemu opieki. W przypadku bowiem dzieci, których dobro jest zagrożone (co zostało potwierdzone orzeczeniem sądu) brak możliwości wykonania orzeczenia sądu opiekuńczego o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej z powodu braku wolnych miejsc, nie tylko podważa wiarygodność powołanych wyżej gwarancji, ale przede wszystkim narusza prawa dziecka.

W związku z docierającymi do Rzecznika Praw Obywatelskich informacjami o braku wolnych miejsc w pieczy zastępczej, zarówno rodzinnej jak i instytucjonalnej, skutkującym brakiem możliwości realizacji orzeczeń sądów Rzecznik wystąpił do Urzędów Wojewódzkich o nadesłanie informacji o liczbie dzieci oczekujących na skierowanie do pieczy z powodu braku miejsc. Z zebranych danych wynika, że dla

² wyrok z dnia 8 czerwca 2000 r. sygn. akt V CKN 1237/00, LEX nr 52389

³ wyrok z dnia 17 kwietnia 2007 r. sygn. akt SK 20/05, OTK-A 2007/4/38

ponad 1370 dzieci⁴, w stosunku do których wydane są postanowienia o umieszczeniu w pieczy zastępczej, nie ma miejsca w bezpiecznych domach i placówkach. Analiza przedstawionych przez Urzędy Wojewódzkie informacji wskazuje, że na terenie całego kraju występuje niedobór miejsc zarówno w pieczy rodzinnej jak i instytucjonalnej i pomimo działań podejmowanych lokalnie przez organizatorów pieczy zastępczej, zjawisko to wydaje się wciąż pogłębiać.

W opinii Rzecznika sytuacja dotycząca pieczy zastępczej ma charakter kryzysowy i wymaga analizy i działań zaradczych, gdyż pomimo kierunkowo słusznych rozwiązań prawnych zwiększających ochronę dzieci przed pokrzywdzeniem, ze względu na brak miejsc w pieczy zastępczej dzieci pozostają w niebezpiecznym dla nich środowisku, a ich prawa nie są w pełni realizowane.

Działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1058) uprzejmie proszę Panią Minister o przedstawienie stanowiska odnośnie wskazywanego problemu oraz podjęcie stosownych działań na rzecz poprawy systemu opieki nad dzieckiem.

Z poważaniem

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

⁴ stan na marzec 2024 r.